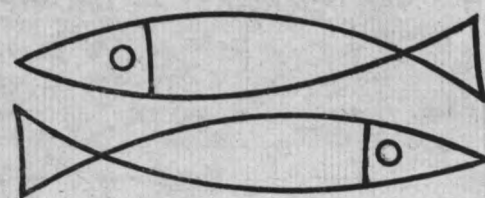

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

B. WIELENGA — ECK EN WIEL

Lezen in 1 Joh. 1:1-4

(I) de feiten

Wie de eerste verzen van deze brief leest, moet wel onder de indruk komen van de nadruk op het echt gebeurd zijn van wat er in de heilsgeschiedenis heeft plaats gevonden: we hebben gehoord, we hebben gezien, zelfs met de handen getast.

Johannes, en ook de andere apostelen, getuigen van wat er heel tastbaar en konkreet zichtbaar zich heeft voorgedaan in de gewone werkelijkheid van alledag toen en daar in Kanaän.

En dit zo feitelijke gebeuren in de geschiedenis der mensheid wordt maar niet betrokken op de mens Jesus van Nazareth, de rabbi Joshua, als zou zijn bestaan historisch wel aannemelijk zijn. Voor Johannes en de anderen was het boven alle twijfel verheven dat deze Jesus de zoon van God was, die als mens op aarde heeft geleefd en geleden, wiens bloed ons reinigt van alle zonden, die thans in de hemel bij God is als onze voorspraak, aan wie we helemaal gelijk zullen wezen bij zijn terugkomst.

Dit was voor hen maar niet een grootse visie, een geweldige boodschap met verreikende, ook ethische, konsekwenties, waarbij de vraag naar het echt gebeurd zijn van wat geloofd moet worden als niet er zake terzijde werd geschoven.

Hoe zou iemand geloof kunnen schenken aan een boodschap van zulk een importantie als de

christelijke die feitelijk-historisch letterlijk in de lucht hangt?

Hoe zou iemand voor die boodschap geloof kunnen vragen, inzet van het leven, ja zelfs het lijden, als het uiteindelijk een menselijke visie, een theologische conceptie zou zijn?

Alles wat Johannes verder in deze brief schrijft, met name ook over de ethiek, veronderstelt de historiciteit, het echt gebeurd zijn van feiten als de menswording, de kruisiging, de opstanding, de hemelvaart van Jezus Christus, de Zoon van God.

In deze nadruk op de feitelijkheid van het heilsgesbeuren wordt een christen vandaag sterk aangevochten. Sinds Descartes en de opkomst van het rationalistische, verwetenschappelijkte denken zijn wij Westerse mensen met een ernstige blikvereniging behept geraakt, waardoor het ons moeilijk valt om als betrouwbare kennis te aanvaarden wat niet wetenschappelijk bewezen is. Of een variant op dit bekende thema, het valt ons moeilijk dingen als echt en reëel te aanvaarden die we niet zelf hebben meegemaakt, zelf hebben ervaren, zelf als echt en reëel hebben ondervonden. Ook dan moeten de feiten van het geloof eerst bewezen worden, zij het nu door onze ervaring.

Jezus' woord aan Thomas „Zalig zij die niet gezien maar toch geloofd hebben” is wel heel in het bijzonder vandaag een kruis voor

veel mensen.

Maar voor Johannes staat en valt alles met het echt gebeurd zijn van de feiten. En het is goed om dat op te merken bij het lezen van zijn brief.

* * *

Waar de feiten zo belangrijk zijn, spelen de oog- en oorgetuigen een centrale rol. Vandaag hebben wij het letterlijk van horen zeggen! De getuigen, onder wie de apostelen, bemiddelen voor ons de feiten van het heil. Vandaar dat er in het N.T. veel gelegen is aan de betrouwbaarheid van de getuigen. Een man als Paulus was daar gedurig voor in de weer.

Dat zien we bijvoorbeeld in 1 Cor. 15 of in de Gal. brief.

De verkondiging van de getuigen staat in tussen toen en nu. Zonder deze verkondiging, zoals ze later ook vorm heeft gekregen in het N.T., waarbij we ook het O.T. mogen betrekken, is het christelijke geloof onmogelijk; maar ook zonder geldòf in deze verkondiging, in dit konkrete getuigenis van Johannes in deze brief bijvoorbeeld.

Hier ligt ook de diepste grond voor de centrale plaats die de prediking inneemt in kerken van protestants-christelijke signatuur.

Prediking is geen one man show, maar funktioneert in de bemiddeling van de feiten zoals dat begonnen is met het getuigenis van de oog- en oorgetuigen.

* * *

Een volgende keer wil ik stil staan bij waar het om gaat in de feiten die verkondigd worden - om Jezus Christus het Woord des levens. Nu wil ik tenslotte nog benadrukken dat er verkondigd wordt met de bedoeling dat mensen gaan geloven in de feiten, in wat er gebeurd is, toen met en door Jezus

Jaarvergadering „Opbouw”

D.V. ZATERDAG 31 MAART A.S.
JERUZALEMKERK, UTRECHT

De vergadering zal 's morgens een huishoudelijk karakter hebben.

's Middags hopen we te luisteren naar een referaat van Prof. dr J. G. Knol, getiteld: „De toekomst van de arbeid”.

Speciale aandacht zal geschonken worden aan de waardering van de arbeid in perspectief met de behoeften van de maatschappij: heeft de „werkende” jeugd nog een zinvolle toekomst?

Christus. En geloven is niet maar weten hoe de dingen in elkaar zitten, de feiten op een rijtje kunnen zetten - hoe belangrijk dat op zichzelf ook is. Geloven is ons vertrouwen geven, ons hart overgeven!, ons leven toewijden aan Jezus Christus onze Heer, en dat elke dag weer opnieuw.

in dit nummer

- 65 Ds B. Wielenga,
Lezen in 1 Joh. 1 : 1-4
(1) de feiten
- 66 Ds H. J. van der Kwast,
Een uitzichtloze zaak?
- 67 C. Huizinga,
Omtrent het kerkverband (3)
- 68 D. W. L. Milo,
Diversen
Ds M. R. van den Berg,
Jeremia (Bijbelstudie)
- 69 Liturgische werkgroep Eindhoven
Het Liedboek
- 70 P. C. van Wijk,
Terloops...
- 71 Ingezonden / Boekbespreking

Een uitzichtloze zaak?

Bij het schrijven van de artikelen in ons blad over het feit dat er geen uitzicht is op een officieel contact tussen de kerken binnen en buiten verband, heb ik mezelf meermalen afgevraagd of het veel zin had op nieuw aandacht voor deze droevige zaak te vragen.

In de loop der jaren heb ik heel wat pleidooien gehouden voor een verbetering van de verhoudingen en aandacht besteed aan ontwikkelingen vóór en na het uiteengaan, maar in de pers van de kerken binnen verband neemt nooit iemand de moeite om op vragen in te gaan en als onze kerken ter sprake komen is het nog steeds in een geest van polarisatie.

Zo kwam mij een artikel onder de ogen van Prof. Dr. J. Douma in de Reformatie, waarin t.a.v. de kerken binnen verband een vergelijking wordt getrokken met de gemeente te Laodicea, zoals die wordt aangesproken in één van de brieven in de Openbaring van Johannes.

Aan dit artikel ontleen ik het volgende citaat:

„Nu moeten we niet gemakkelijk een gelijk teken zetten tussen Laodicea en de vrijgemaakte kerken in Nederland. Maar we moeten wel in de spiegel durven kijken, die Christus ons in de brief aan deze gemeente voorhoudt. Grote tegenstellingen zijn er onder ons niet, dwaalleraars krijgen geen voet aan de grond. Tegen synodalen en buitenverbanders hebben we om het leven gevochten. Maar nu moeten we tegen onszelf vechten. De kanonnen staan niet meer zo op de buitenwereld gericht, terwijl het zwaard van de Geest in eigen vlees dient te worden gezet”.

In het vervolg wordt dan gewezen op verschijnselen bij de jeugd en in gezinnen, die zorgen geven voor het leven uit de Geest.

Symptomen door de schrijver aangewezen komen ook onder ons voor, daarom raakt de zaak in gedding ons evenzeer.

Er is alle reden voor een diepgaande bezinning bij allen, die de goede strijd van het geloof strijden over de vraag hoe we een dam kunnen opwerpen om de kwalijke beïnvloeding van de geest van de tijd in de aantasting van alle christelijke normen op onze jeugd en het gezinsleven tegen te gaan.

In de kerken binnen verband heeft men met grote ijver gewaakt over

de structuren van het kerkelijk leven en de organisaties voor onderwijs, vorming, politieke en sociale actie.

Zo goed zijn de structuren dat de schrijver kan zeggen dat dwaalleraars geen voet aan de grond krijgen.

In mijn artikelen heb ik gewezen op de geestelijke gevaren, die het kerkelijk en christelijk leven bedreigen, wanneer de centrale boodschap van de schrift: Jezus Christus en die gekruisigd, uit het aandachtscentrum van prediking en kerkelijk leven verdwijnen.

Ik waarschuwde voor vervlakking en veruitwendiging.

In mijn herinnering is nog levendig de tijd, waarin bij de discussies op verenigingen, in de onderlinge conversatie en niet te vergeten bij huisbezoeken, veel werd gesproken over de kerk, de vrijmaking, de doorgaande reformatie, de afval elders en zo veel meer.

Werd er aandacht gevraagd voor de vruchten van de Geest in hart en leven, voor de zachtmoedigheid en billijkheid, voor de verborgen omgang met de Here in zijn verbond, dan waren we minder welsprekend en waarschuwden sommigen voor valse mystiek.

Er is in de strijd om de „structuren” van de kant van hen, die nu buiten verband zijn dikwijls gewaarschuwd en gezegd dat het christelijk leven veel meer is dan het bouwen en zuiver houden van structuren.

Enige tijd geleden heb ik nog uitvoerig betoogd, dat een kerk, die de merktekenen van de ware kerk vertoont, niet aan het eind is maar aan het begin. De prediking, de sacramenten en de christelijke tucht zijn geen doel in zichzelf, maar gericht op de vernieuwing en heiliging van hart en leven in de strijd van de Geest tegen het vlees.

Geen reformatie of confrontatie houdt het zondige vlees buiten de kerk, het is zelfs zaak in tijden van strijd het hart dubbel te bewaken. Maar wat we ook schreven of schrijven: het is alles aan dovemans oren gezegd of onder de noemer van afval en deformatie gebracht, in de geest van: Kan uit Nazareth iets goeds komen!

Nu lezen we bij Douma behartenswaardige dingen: Het zwaard van

pastorale notities

In Zondag 9 van de Heidelbergse catechismus stuit je op het woord „jammerdal”. Men gebruikt het nogal eens; we gaan door een jammerdal. Een verklaring van de catechismus zegt dat het een dichtelijk woord is, dat echter te weinig rekening houdt met de vernieuwende krachten van God, die in de wereld werken. Mij bevredigde die opmerking niet. Ik ging op zoek naar de herkomst van het woord. In de Bijbel vind je het niet. Ik dacht aan Psalm 84: „Als zij trekken door het dal van balsemstruiken, maken zij het tot een oord van bronnen”. De oude berijming heeft: het moerbeidal. De nieuwe: ... en gaat het door het dorre dal. Dat komt dus in de buurt van het „jammerdal”. Toen vond ik in de oorspronkelijke vertaling van Luther: „die durch das Jammertal gehen”. Vermoedelijk heeft de catechismus het woord aan Luthers bijbel ontleend. Datheen berijmde: „Als sy door dit jammerdal gaen” en hij schrijft dan aan de kant

Psalm 84 : 7 over. Ik vond ook, dat de medeklinkers van het hebreeuwse woord, dat gebruikt is, óók het woord „gejammer” kunnen vormen. Dan is er misschien sprake van volksetymologie. Zoals bij de Amsterdammers. Zij hadden een wijk, die „Les jardins” heette, de tuinen, maar ze maakten ervan: de Jordaan en ze dachten aan de rivier. Zo kunnen de mensen het dal van de balsemstruiken genoemd hebben: het jammerdal. „De Lange Jammer”.

Wij weten, dat God in onze smart troost geeft en droefheid in blijdschap verandert, maar daar ligt in Psalm 84 : 7 het accent niet op. Nee, zij die door het jammerdal gaan, maken het tot een oord van bronnen. Wij kunnen er dus wat van maken. De mensen zuchten: wat is er een ellende op de wereld. En soms raakt een herder van de kudden eronder bedolven. Er is zoveel te klagen, er is zoveel geweend en zoveel leed te dragen. Het komt op je af. Het ligt dan op je weg, om van het jammerdal een park met bloemen te maken. Door je blijmoedigheid. Het is een opdracht voor heel de gemeente des Heren. Zij kan zo zonnig zijn. Want de HERE God is een zon, zingt dezelfde psalm.

A. H. Algra, Sliedrecht

de geest dient in eigen vlees te worden gezet.

De kerken binnen verband houden goed afstand van andere kerken. Of je in Dronten woont of in Amstelveen, je merkt niets en hoort nauwelijks iets van de gelovigen uit de kerken binnen verband, zij raken steeds meer in het isolement.

Bij tijden zijn we wel eens jaloers als we zien in welke vaste kaders zich hun kerkelijk leven voltrekt en welke mogelijkheden er zijn met name op het gebied van het onderwijs.

Maar dit alles heeft niet kunnen verhinderen dat de geest van onze tijd ook in die kerken toeslaat in de verleiding, die van alle kanten opdringt.

Hierin overkomt deze kerken niets vreemds.

Mensen die eertijds de boosheden van deze wereld ontvluchtten in kloosters of eenzaamheid, ontdekten dat ze de vijand hadden meegenomen in het eigen hart.

Van het boze hart kan geen mens zich vrijmaken en de vorst der duisternis weet de beste bewaking te verschalken.

Het mag niet zó zijn dat we binnenpretjes hebben als we een artikel als dat van dr. Douma lezen, want het gaat om de zaak, die ook de onze is.

De kinderen in onze kerken groeien niet zo beschermd op, gaan op school om met klasgenoten, die tot andere kerken behoren of buitenkerkelijk zijn met alle negatieve,

maar ook positieve kanten, die deze situatie met zich brengt.

Daar de zaak, door Dr. Douma ter sprake gebracht, allen raakt, zijn we blij dat het inzicht doorbreekt dat men niet klaar is als reformatie en doorgaande reformatie ter hand worden genomen.

Ik verwacht helemaal niet van de schrijver dat hij in de pers erkent dat er van de kant van hen, die buiten verband gesloten zijn veel schriftuurlijke dingen zijn gezegd, die de opbouw van Christus kerk in geest en waarheid beoogden; ook wil ik het conflict van die dagen niet „ophangen” aan de zaak die Douma aan de orde stelde.

Maar ik neem het Prof. Douma ernstig kwalijk dat hij, voordat hij eigen kerken tot bezinning riep, eerst onze kerken een fikse schop gaf door te schrijven: Tegen synodalen en buitenverbanders hebben we om het leven gevochten.

OM HET LEVEN GEVOCHTEN, het is nog al wat.

Hier worden we (met de synodalen) op één hoop gegooid met de geestelijke boosheden van deze tijd.

Hier wordt elk gesprek onmogelijk gemaakt.

Wie wil weten wat polarisatie is, kan hier terecht.

We kunnen hoogstens vragen: Wie heeft wie naar het leven gestaan?

Gaan we af op de geest, die in dit éne zinnetje, in een overigens schriftuurlijk artikel, openbaar wordt, dan is alle streven naar verbetering van verhoudingen - naar

een christelijke verhouding - een uitzichtloze zaak.

Tot die conclusie zijn nog al wat lezers gekomen, na lezing van mijn artikelen.

Want er zijn nog velen binnen en buiten verband, die de zaak die ik aan de orde heb gesteld, ter harte gaat.

Ik heb nog nooit zoveel reacties gekregen als dit maal.

Dit geeft mij de vrijmoedigheid om

verder te schrijven en te antwoorden op vragen, die mij zijn gesteld. Opvallend was daarbij de belangstelling van jongeren, die de strijd niet bewust hebben meegemaakt, soms wel allerlei vreemde en nare dingen hebben gezien en gehoord, maar die toch wel eens willen weten waarom er zoveel vrijgemaakten buiten verband zijn geraakt.

C. HUIZINGA — HEERENVEEN

Omtrent het kerkverband (3)

Organiseren is: in verband brengen. Maar hoe? Hoe is of wordt een levensverband opgebouwd, hoe zit het in elkaar, hoe lopen de lijnen van de een naar de ander? De wijze van opbouw noemen wij „structuur”, een modewoord, maar het kan ons wel helpen onderscheiden.

In de structuur van een levensverband zit een element van verankering. De structuur geeft richting aan de wijze, waarop de mensen binnen het verband met elkaar in contact komen, met elkaar omgaan in hun verhoudingen. Het doel van een kerkverband is, dat de gemeenten van Christus elkaar helpen en dienen, tot eer van God en in gehoorzaamheid aan Zijn Woord, in harmonie met wat wezenlijk is voor de gemeenten zelf. Een goede structuur helpt ons goed te blijven doen, een slechte structuur maakt het ons moeilijker ons te bekeren. In een goede structuur kunnen we elkaar bereiken, in een slechte leven we langs elkaar heen, komt de hulp moeilijk tot zijn recht en kan, wat als liefdevol bedoeld is, zelfs verkeren in dwang.

Een goede structuur is gebouwd op de eerbiediging van de mensen in hun ambten, een slechte schendt het eigene daarvan en respecteert geen grenzen.

Hoe komt een goede structuur tot stand? Door het leven in te richten naar Gods geboden. Zich organiseren is een proces en de wijze waarop wij dat doen behoort tot onze verantwoordelijkheid. Het gaat dan ook niet aan, de structuren aan te wijzen als de onpersoonlijke schuldige aan het bederf in de samenleving.

Zelfs binnen de slechtst denkbare structuur blijft staan, dat wij het Woord hebben en dat ons is geopenbaard wat goed is en wat de Here van ons vraagt: niet anders dan recht te doen en getrouwheid lief te hebben en ootmoedig te wandelen met onze God (Micha 6). Als mensen zich bekeren worden slechte structuren tenslotte goed, want de Waarheid maakt vrij. Zij verlost van slavernij en sticht gemeenschap.

Als uit het Woord geboren gemeenschap van Christus een kerkverband aangaan en onderhouden in gehoorzaamheid, zal dat verband een structuur ontvangen, die gekenmerkt wordt door vrijheid en gemeenschap. Want dan geeft God Zijn zegen. Maar als Gods kinderen hun afhankelijkheid vergeten, hoogmoedig worden en zich bekennen tot menselijke leringen, dan zullen vrijheid en gemeenschap uit de structuren wijken.

De samenhang en wisselwerking van gezagsstructuur en menselijke lering blijkt onthullend uit een gesprek, dat Elseviers Magazine onlangs had met bisschop Gijsen van Roermond.

Op de vraag, of de situatie binnen de Nederlandse kerkprovincie(!) zo geworden is, dat Rome erbij gehaald moet worden, antwoordt de bisschop:

Nou ja, Rome erbij halen, dat vind ik weer een andere kwestie.

Ik vind namelijk, dat Rome er altijd bij is...

De bisschoppen zullen zich voortdurend moeten afvragen in hoeverre ze in de lijn van de wereldkerk denken...

Ik zie het moment komen, dat de Heilige Stoel Nederland voor echte keuzes stelt. Dat moet ook, de paus móet wel ingrijpen...

Gevraagd wat hij ervan zou denken als de r.k. kerk en de reformatorische kerken hun eeuwenlange interpretaties nu eens overboord gooiden en gezamenlijk teruggingen naar de bronnen - in casu de Schrift - om die opnieuw te ontdekken, is het bisschoppelijk commentaar:

Dan zou ik ontkennen dat in de ontwikkeling van het gelovige denken van de kerk die twintig eeuwen bestaan hebben.

Dat kan ik niet, want qua uitleg van de Openbaring horen die (interpretaties, C. H.) ook wezenlijk bij ons geloof.

Bij voorbeeld: wil er eenheid komen, dan zal de oud-katholieke kerk of een reformatorische kerk ook de Maria-dogma's als onfeilbaar juist moeten aanvaarden, die na de scheuringen zijn uitgesproken.

De samenhang en wisselwerking tussen menselijke lering en dwangmatige verhoudingen kan ons ook genoegzaam bekend zijn uit de geschiedenis van onze eigen gereformeerde kerken in de veertiger jaren. Leringen als die omtrent de veronderstelde wedergeboorte, algemene genade en onsterfelijkheid der ziel hebben geleid tot binding van theologische kandidaten, schorsingen en afzettingen van ambtsdragers, buitenverbandstelling van een gemeente en onthouding van de sacramenten.

Dat alles is vervolgens gedekt door een uitleg van artikel 31 van de kerkorde, waarbij een plaatselijke kerk verplicht werd de synodebesluiten uit te voeren, wilde zij deel uit blijven maken van het kerkverband. Dit proces werd tenslotte voltooid, door bij de herziening van de kerkorde het „voor vast en bondig houden, tenzij...” te schrappen. In onze tijd blijkt datzelfde kerkverband tot handhaving van de confessie nauwelijks meer in staat: hoogmoed komt vóór de val.

Nadenkende over het kerkverband, zullen we ons hart open moeten stellen voor de Schrift, om in dat licht de werkelijkheid te kunnen zien. De bijbel levert ons echter geen blauwdruk van een kerkverbandelijke structuur. Misschien mag gezegd worden, dat het Oude Testament, met zijn nauwkeurige voorschriften omtrent inrichting van de legerplaats, bouw en inrichting van de tabernakel, de altaren en de ark, daar trekken naar heeft. Maar wij geloven met de woorden van artikel 25 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, dat zulke figuren opgehouden hebben met de komst van Christus (fijn, dat we belijdenisschriften hebben; stel je voor dat iedere generatie dat alles opnieuw weer zou moeten zoeken). Schaduwen waren dat, zo schrijft Paulus aan de Colossenzen. Wie weet hoe een blauwdruk wordt gemaakt, onder een lamp, op lichtgevoelig papier, weet ook van figuren en schaduwen. De nieuwtestamentische gemeente staat niet meer onder de tucht van modellen (vgl. Gal. 3:24), zij is vrij. We moeten ons hoeden voor een omgang met de bijbel, als met een blauwdruk. Kinderen die geen zin hebben om tweemaal op een zondag naar de kerk te gaan, plegen dat te doen: er staat nergens in de bijbel, dat je tweemaal, enz. Dat zijn blauwdrukredeneringen; de tweede dienst komt op de blauwdruk niet voor, en dus... We krijgen dan benaderingen als de volgende: de vergadering te Jeruzalem, ons beschreven in Handelingen 15, was een soort synode, dus wij ook een synode. Of negatief: de bijbel weet niets van synodes, dus wij ook geen synode. En zo voorts.

Luisterend naar de Schrift nadenken over het kerkverband, begint met het opvangen van de openbaring omtrent de gemeente. Iedere gemeente, twee of drie of meer vergaderend, heeft de Christus ongedeeld, het Woord geheel, de Waarheid volledig. Aan welke plaats, in welke tijd zij moge zijn, haar ontbreekt niets. Gods kinderen zijn opgenomen in de kerk van Christus van alle plaatsen en tijden, vergaderd als zij worden in de gemeente. De verhouding van de plaatselijke gemeente tot de kerk van alle eeuwen is uniek. Ik kan die heilige, algemene, christelijke kerk maar op één manier vinden, maar op één manier tot haar behoren, namelijk door samen te komen in de plaatselijke gemeente van mijn tijd. Er is op aarde geen bovengemeentelijk lichaam, instituut of organisatie waarin de kerk van alle plaatsen door de tijd heen verschijnt. Een plaatselijke gemeente is dan ook nergens een (incomplete) afdeling van, niet van de roomse wereldkerk, niet van een Nederlandse kerkprovincie, niet van een Nederlands hervormd kerkgenootschap. De plaatselijke gemeente is geen afdeling van een kerkverband, maar het kerkverband is een verband van plaatselijke kerken. De plaatselijke kerk is zelfstandig en vrij. Omdat het Woord vrijmaakt.

Christus regeert zijn gemeenten door haar eigen ambtsdragers. In de verhouding van Christus als Hoofd van Zijn Kerk en de ambtsdragers, die over een gemeente zijn gesteld, functioneert geen enkele tussenschakel; de gezagsrelatie is rechtstreeks en het is in strijd met de klare openbaring als iemand zich daartussen wringt. Is iedere gemeente aldus zelfstandig en vrij, zij houdt zich niet op zichzelf, want zij heeft het Woord niet exclusief, met uitsluiting van andere gemeenten. Zomin als zij afhankelijk is van een bovengemeentelijk verband met bijbehorende gezagsinstantie, zomin is zij dat van een of meer zusterkerken, groot of klein, rijk of arm, het doet er niet toe. Vanuit haar vrijheid en zelfstandigheid oefent zij met haar zustergemeenten de gemeenschap van Christus. Uit de gave van die gemeenschap bloeit in de weg van christelijke creativiteit het kerkverband op, met als voornaamste uitdrukking van geloofsverbondenheid de gemeenschappelijke confessie en met als enig doel christelijk dienstbetoon. Een kerkorde, of we die nu Akkoord van Kerkelijk Samenleven of nog weer anders noemen, die aan deze het verband structurerende grondbeginselen niet voldoet, moet worden afgewezen.

Voor ons, zondige en beperkte mensen, is het luisteren naar de Schrift

(vervolg op pagina 68 - onderaan)

D. W. L. MILO — DALMALLY

DIVERSEN

Mary MacDonald

In het „Simpel Kerstlied”, dat door verklaarbare omstandigheden te laat werd afgedrukt, zeide ik dat van Mary vrijwel niets bekend was. Merkwaardig genoeg kreeg ik juist daarna enkele nieuwe gegevens in handen, die u zullen interesseren.

De volkswrouw, die het kerstlied „Child in the Manger” op haar naam heeft staan, was gehuwd met een kleine boer (crofter), die Lachlan MacInnes heette en ook in Brolas geboren was. Brolas is een gebied ten Oosten van Ardtun gelegen, aan de Ross of Mull.

Mary heeft zelf haar lied nimmer opgeschreven. Ze zong het voor de kinderen en bij samenkomsten, uit het hoofd. Haar vrienden leerden het van haar. Zo heeft Malcolm MacFarlane melodie en woorden opgetekend uit de mond van een oude inwoner van Mull, die vertelde (The Celtic Monthly van Mei 1902): dat het lied zeer populair was geweest en zingende werd doorgegeven als het lied van Mary MacDonald.

Het lied is gemaakt naar aanleiding van een evangelische ervaring, die tegen 1830 over Mull ging, en afkomstig was van een kleine groep Baptistten te Tobermory. Die bouwden zelfs een houten kapel te Bunessan, welke het volk uit de „officiële” kerk wegtrok; later is die kapel dan ook vernield.

Mary MacDonald was overigens niet de enige „bard”, die niet lezen of schrijven kon. Vanuit mijn werkkamer zie ik uit op het monument van Donachan Ban, de analfabeet die twee eeuwen geleden een belangrijke bijdrage tot de Schotse literatuur leverde. Als het u interesseert kom ik daar wel eens op terug.

Rotary

Enkele vriendelijke en onvriendelijke reacties kwamen binnen op mijn artikel „Dienen” van 15-9-’78. Dat ging over de wereldorganisatie van de rotarians. Ik schreef daar te gunstig over, zei men mij. Het heet hier, schreef me een vriend, dat ze „de besten” van elke groep uitnodigen en die pretentie mag ik niet.

Onnodig te zeggen dat niemand dat mag. Wanneer de rotary inderdaad zou pretenderen de beste laag van het volk te zijn, zou het lidmaatschap allesbehalve aantrekkelijk zijn voor de besten van een volk. Een ander schreef me: rovers en moordenaars zijn het niet, maar dat het allemaal zulke heiligen zijn als ik uit uw artikel begrepen heb wil er bij mij niet in.

Vervolg van pagina 67

OMTRENT HET KERKVERBAND (3)

geen moeiteeloze zaak. Het onderhouden van het kerkverband kan slechts zegenrijk zijn, wanneer het geschiedt in diepe afhankelijkheid van de Heer der Kerk. Maar het is een afhankelijkheid die vrijmaakt, als de zoon van de Vader vrij is en de slaaf gebonden. Wie christelijk gehoorzaam zijn weg gaat, zal ontspannen in het kerkverband kunnen verkeren, hij hoeft zich niet te laten opjagen en zal de broederschap evenmin in eigenzinnigheid ophouden. Hij zal zich ook niet aanstellen, alsof het ware christelijke leven bij hem begint, maar hij zal hen die zijn voorgedaan eren. Hij weet immers, te mogen staan in continuïteit. Er lopen inderdaad lijnen over Dordrecht naar hier en nu. In christelijke afhankelijkheid kun je die ontwaren. Ook als je het Akkoord van Kerkelijk Samenleven leest.

Hoe wij met elkaar omgaan in de gemeente en hoe de kerken samen leven is van bijzondere betekenis. De kerk is het volk van Gods Koninkrijk en heeft de belofte van de nieuwe mensheid. Het gaat erom, dat wij door het geloof zijn, wat we krachtens de belofte worden. Kinderen van een Vader, niet van wanorde, ook niet van Law and Order, maar van vrede. De wereld waarin wij verkeren wordt geteisterd door ontbinding van gemeenschap. Met geweld banen mensen zich een weg, geweld vanaf de top, geweld vanuit de basis.

Laat het vrede zijn onder ons.

Dat artikel is dus niet helemaal begrepen. Ik wilde u alleen enige informatie geven, die me wel eens gevraagd wordt. En ik tekende de rotary als een idealistenclub, een groep mensen, die in deze maatschappij graag iets goeds willen doen. Tot dat goede behoort nederigheid en zelfverloochening; dat weten wij christenen opperbest. En als de resultaten van het rotary-idealisme niet altijd meevallen, zal geen christen zich verbazen. Een christen heeft — zonder enige verdienste zijnerzijds en laten we dit wel even vaststellen — een hele voorsprong op elke idealist: de belofte van de Geest, die maakt dat de christen „niet zondigt”, zo lang hij uit die Geest leeft, denkt en handelt. Vandaar dat christenen wél zulke heiligen zijn, geroepen namelijk tot heiligheid. Maar ook christenen hebben geen monopolie om te dienen. Misschien is het wel prettig, wanneer op elk ogenblik dat wij christenen te kort schieten een ander klaar staat om onze taak over te nemen; in welke kracht dan ook.

Overigens heeft ook de rotary international niet het monopolie van dienen. Daar zijn nog zes andere wereldorganisaties van idealisten: de Soroptimist Club, Zonta International, Lions International, Junior Kamer, Tafelronde en Kiwanis International. In totaal zeven dienende geesten. Geen heiligen, meestal toch wel nette mensen. Dr C. Zijdeveld deed er vorig jaar een goed boekje over open: Tradition Linked to Modernity, een sociologische interpretatie van serviceclubs, verkrijgbaar bij Kiwanis-Club, Sittard.

Moderne Wereldgelijkvormigheid

Op mijn speech uit 1964, die in een reeks artikelen enkele maanden geleden werd gepubliceerd, kwamen enkele uitingen van gegriefdheid binnen. Uit het feit, dat die speech na 14 jaar werd gepubliceerd concludeerden sommigen, dat de zaken vandaag nog net zo als toen werden getaxeerd.

Dat spijt me. Ik geloof niet, dat die conclusie voor de hand ligt.

Door elk onderdeel van de speech te dateren op 1964 heb ik getracht

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

Niet ingaan vanwege ongeloof

Zo ligt het ook met Gods beloften in Jer. 33. De ontrouw van Israël sluit de weg naar Gods toekomst niet af. Die toekomst is niet tegen te houden. Jeruzalem zal weer herbouwd worden. Het volk zal weer terugkeren uit de ballingschap. De geslagen wonden zullen weer worden geheeld. De stem van de bruidegom en van de bruid zal weer klinken. Er zal weer feestgevierd worden. De schapen zullen weer weidegrond hebben. Vergeving en vrede zullen volop geschonken worden (vss. 6 v.v.). Dat zal allemaal gebeuren. Want het maakt deel uit van Gods verlossingsplan, van zijn heilsplan, dat uitmondt in de komst van de Spruit der gerechtigheid, de grote Zoon van David, de Messias (vss. 14 v.v.).

Het komt allemaal. Onstuitbaar. Ook als er bij het volk zelf nog geen sprake zou zijn van geloof en bekering. Maar of men dan ook zelf zal delen in de vergeving van persoonlijke schuld en persoonlijke zonden, dat is afhankelijk van de vraag of men persoonlijk al of niet leeft uit het geloof. Dié samenhang wordt aangeduid in vs. 3: roept tot Mij en Ik zal u antwoorden.

Zo is het mogelijk te delen in Gods heil dat Hij geeft in het kader van de realisering van zijn heilsplan en toch niet te delen in datgene waarop dat

heil uiteindelijk uitloopt. Zo trokken alle Israëlieten onder Mozes uit Egypte en door de Rode Zee en achter de wolk aan. Ze aten allemaal hetzelfde geestelijke voedsel en dronken allemaal water van de geestelijke steenrots, Christus. Anders gezegd: ze deelden allemaal in Gods verlossing, in het heil dat Hij aan zijn volk uitdeelde. Maar toch heeft God in het merendeel van hen geen welgevallen gehad. Ze stierven in de woestijn en kwamen niet in het beloofde land (1 Cor. 10 : 1-11). En waarom bereikten ze het beloofde land niet? Ze konden niet ingaan vanwege hun ongeloof (Hebr. 3 : 19).

Plasregens

Luther heeft daar eens een prachtig beeld voor gebruikt. In zijn tijd waren de mensen voor hun drinkwater sterk aangewezen op de regenval. Ze moesten de regen opvangen in regentonnen. En als er een enorme plasregen op komst was, moesten de mensen ervoor zorgen dat hun regentonnen buiten stonden. Want anders zaten ze, als de regen weer voorbij was, zonder water.

Zo is het ook met Gods heil. Als God dat laat neerregenen, zorg er dan voor dat je tonnetjes buiten staan. Anders sta je straks met lege handen en zit je zonder water.

Jahweh zal weer met zijn plasregens van heil naar Israël toekomen. Daar zal heel het volk van profiteren. Ieders tuintje wordt weer groen en fris. Maar als iemand vergeet zijn regenton buiten te zetten en dat heil niet opvangt in geloof, heeft hij er uiteindelijk toch geen baat bij. Dan blijft hij leeg achter.

duidelijk te maken, dat de speech als zodanig achterhaald en verouderd was. Dat zij toch nog gepubliceerd werd was om geen andere reden, dan waarom we andere minder fraaie zaken uit de geschiedenis in herinnering houden: om herhaling te voorkomen. Een voorbeeld? Wanneer we elkaar vandaag voorhouden, hoe onze calvinistische voorouders de rooms-katholieken hebben vervolgd (denk aan de schuilkerken als de „Onze Lieve Heer op Solder” te Amsterdam), dan is daarmee niet beweerde dat wij calvinisten hetzelfde vandaag nog doen. Toch zouden we fout zijn als we alle onwelgevallige stukken uit de historie zouden schrappen. De allure van „dat zouden wij nooit doen” wordt door de Heiland van de hand gewezen als Hij sprak over het bouwen van de graven der profeten.

De „kerkzuivering”, die na 1964 plaats vond, heeft verreweg het meeste uit mijn artikelen van uw en mijn schouders genomen. Wij zijn er zelf slachtoffers van geworden. En wie de betreunde zaken uit de zestiger jaren alsnog voor zijn rekening wil nemen, moet dat zelf maar verantwoorden.

Wat mijn betreft. Het kost me geen moeite uit te spreken: dat ik het betreuer, deze speech alsnog te hebben gepubliceerd. Ik ben er niet gelukkig mee, al ware het maar vanwege de misverstanden, die ik ermee opriep.

Aan de andere kant zei een mijner vrienden, wie ik om raad vroeg: hoe kan iemand daar nu over vallen? Het is toch van voor de „kerkzuivering”? Ik vond die bijdrage juist interessant en nuttig. (Zo kan het dus ook.)

Schrijven en lezen

Mede naar aanleiding van het voorgaande nog een opmerking, over het verband tussen hen die schrijven en hen die lezen.

Het gebeurt een schrijver dikwijls, dat hij de uitwerking van een artikel volkomen fout taxeert. Ik denk dat dit alle schrijvers onder ons gebeurt. Om de uitersten te noemen: soms schrijf je een artikel, waar je in feite jaren over hebt nagedacht, dat je zweet heeft gekost — en de reactie is een diepzinnig stilzwijgen. En soms publiceert je iets, dat echt onder de

indruk van een recent gebeuren en zonder veel nadenken is opgesteld — en je krijgt er warme reacties op, brieven, telefoontjes, een prentkaart. Zo sla je keer op keer de plank mis en ik denk dat dit ook de beste van onze schrijvers overkomt.

Ware ons lezerspubliek homogeen gevormd, een van taal, een van denken, een van doen, drinkende allen uit eenzelfde soort bronnen — dan kon je er zeker van zijn dat je artikelen, mits uit dezelfde bronnen ontsproten, goed zouden overkomen. Of niet gelezen worden.

Maar ons lezerspubliek is volstrekt heterogeen, de Hemel zij gedankt. Onze mensen, ons kerkvolk, onze gereformeerde christenen zijn net zo pluriform als u maar kunt wensen. Wij kennen de veelkleurigheid, die God de Heere aan zijn schepping heeft toegevoegd, als een versiering. En wat de een aanspreekt als een nieuw geluid, waard om aan te horen, dringt bij de ander niet meer door. Wat de een als een aperte ketterij ervaart, is voor de ander al lang een Schriftuurlijke ondergrond, aan een eeuwenoude vertaalfout ontdekt.

Daarbij komen uitersten bloot. Wanneer de een uit de Schrift de ondergeschikte plaats van de vrouw aanwijst, kan de ander uit dezelfde Schrift haar gelijkwaardigheid aan de man bewijzen; een enkele kan zelfs haar meerwaarde aantonen. En zo voort, en zo voort.

Wat moeten we daarmee aan?

Ik geloof: gewoon doorgaan met de Schrift te lezen en te overdenken, dag en nacht. Niet teveel geloven in leiders; ook die moeten van tijd tot tijd „nader worden onderwezen”. Maar wel de schrijver trouw en geloof houden, totdat ooit zou blijken (wat de Hemel genadiglijk verhoede) dat hij een onbekeerlijke ketter, een dwaalgeest of een valse profeet is.

Indien ons goede blad alleen zou publiceren wat u al wist, waarmee uw grootvader het al eens was, had ons blad geen reden om te bestaan.

Maar als ons blad u aan het denken zet: hoe wij, die om onnaspeurlijke redenen deel mogen hebben aan het wonder van de reformatie, onze verantwoordelijkheid voor een verdere reformatie kunnen realiseren, dan hebben wij aan onze opdracht voldaan: dan dient ons blad de opbouw van het gereformeerde leven.

Dat is ook wel gebleken. De plasregens van Gods heil zijn gekomen voor Israël. Het volk is teruggekeerd uit Babel naar Jeruzalem. De stad en de tempel zijn weer herbouwd. De Messias is gekomen. Dat waren allemaal bewijzen die lieten zien dat God doorwerkte aan zijn heilsplan. Dat plan was niet te stuiten. En Israël deelde in dat heil. Wonden werden genezen. Christus trok zegenend en zonden vergevend door het joodse land. De sluizen van Gods vrede gingen open. Maar toch hebben toen de meesten hun regenton niet buiten gezet. Ze hebben wel de verfrissende bui over zich heen voelen gaan. Maar hun ton bleef leeg.

Meerwaarde

De plasregens van Gods heil zijn er de hele geschiedenis door geweest. Want God wil naar een nieuwe aarde toe, waar het leven volledig genezen zal zijn van alle zonden en wonden. De ontrouw van Gods volk kan dat niet tegenhouden. Zelfs het verwerpen van de Messias kan dat niet. Zelfs als Israël dat gedaan heeft, laat God zijn heilsbeloften voor Israël niet schieten. Hij blijft trouw aan zijn verbond aangaande Juda en Jeruzalem. En de tijd komt, zegt Paulus in Rom. 11, dat die beloften ten volle vervuld zullen worden.

Dat is nog niet gebeurd. Israël is wel teruggekeerd uit Babel. De Messias is ook gekomen. Maar er zijn in Gods beloften nog elementen die nog vervuld moeten worden. Ik zal hun één hart en één weg geven, zodat ze Mij vrezen al de dagen (32 : 39). Ik zal mijn vrees in hun hart leggen, zodat zij van Mij niet afwijken (32 : 40). Ik zal hen voorgoed in dit land planten (32 : 41).

Heeft Israël na de terugkeer uit Babel de HERE gevreesd, al de dagen? Neen. Zijn ze sindsdien niet meer van Hem afgeweken? Wel degelijk. Er ligt in de beloften aangaande Israëls herstel een stuk meerwaarde, dat uitstijgt boven datgene wat er al van vervuld is bij de terugkeer uit Babel en bij de eerste komst van de Messias. Dat wacht nog op vervulling. De plasregens van Gods heil voor Israël zijn nog niet allemaal overgedreven.

Vandaag zien we al een wolkje als eens mans hand: de terugkeer uit alle delen van de wereld naar Kanaän. Dat hoort bij Gods heilsbeloften, waarvan de vervulling niet gebaseerd is op een voorafgaande bekering van het volk. Want die bekering heeft inderdaad nog niet plaatsgevonden. Die komt nog. Eén hart en één weg. Een tijd waarin ze zich zullen schikken en gewonnen geven aan de Spruit der gerechtigheid, Christus, en waarin Jeruzalem zal heten: Jahweh onze gerechtigheid (33 : 16).

Die woorden zijn de vertaling van de naam van koning Zedekia. In zijn leven maakte hij die naam niet waar. Maar de dag zal komen, waarop niet alleen de Koning-Messias (23 : 6) maar heel het volk die naam terecht zal dragen.

LITURGISCHE WERKGROEN EINDHOVEN

Het Liedboek

Lied 7

De tekst (naar Deut. 30 : 11-16) is geheel in overeenstemming met Rom. 10 : 6-9: „God legt Zijn Woord als richtsnoer ten leven in de mond en in het hart van diegenen, die zich door Zijn heilig onderricht laten gezeggen”, aldus de dichter.

De melodie is die van Psalm 113.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 8

De tekst van het aangegeven Schriftgedeelte is op de voet gevolgd. Strofe 1 bevat de oproep om te luisteren, terwijl strofe 2 de inhoud weergeeft van hetgeen tot luisteren en lofprijzing moet dienen. De melodie is gelijk aan die van Lied 6.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 9

Deze berijmde lofzang van Hanna vertoont o.i. enkele zwakke plekken met betrekking tot taal en stijl, zoals deze te vinden zijn in de strofen 2, 3 en 5. Dit in opmerkelijke tegenstelling met de strofen 7 t/m 10. De melodie is die van de Lofzang van Maria.

Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 10

De tekst van dit Lied is zowel naar vorm als inhoud een goede weergave van de aangeduide Schriftplaats aangaande de strijd tussen David en Goliath, tussen Gods beloftewoord en het machtsvertoon van de goden en geesten dezer eeuw.

De melodie is weliswaar onbekend, maar „wonderschoon” om met het Compendium te spreken. Ze werd ontleend aan een liedbundel uit 1655. We merken nog op dat o.a. de aangegeven rust na de 2e regel in de gemeentezang beter achterwege gelaten kan worden.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 11

De dichter zegt hier zelf van dat het een lied van op-reis-gaan is. Door het benadrukken van „spijs en drank” is de eigenlijke gebeurtenis verworden tot een allegorische aanduiding van „de levensweg”. En daarmee gaat het volkomen voorbij aan de wezenlijke inhoud en betekenis van hetgeen in 1 Kon. 19 : 3-18 beschreven is.

De melodie is vanwege bepaalde samenvoegingen van lettergrepen moeilijk zingbaar voor de gemeente. Ook de hoge noot in regel 2 draagt hiertoe nog bij.

Tekst: 1; melodie: 2.

Lied 12

Het Compendium karakteriseert dit lied als een „wij-lied”. Daarmee wordt de geschiedenis van de Openbaring van de Heer aan Elia een beschrijving van de ervaring van

de gelovigen van nu (vooral strofe 4).

Hiervoor geldt dan ook hetzelfde bezwaar als bij Lied 11 is opgemerkt.

De melodie van de eerste 3 strofen lijkt ons beter dan die van de 4e, die o.i. te weinig geïnspireerd is. Voorts zijn de melodieën teveel op dramatisch effect gericht en vervelen daardoor spoedig.

Tekst: 1; melodie: 1.

Lied 13

Vooral vanwege de oud-nederlandse tekst is dit lied weinig geschikt voor kerkelijk gebruik. De dichter heeft het trouwens ook niet als zodanig bedoeld. De veel te lange regels maken het bovendien voor de gemeentezang nog minder aantrekkelijk.

Er zijn hier 2 melodieën gegeven. Over 13a schrijft de cantor-organist Willem Vogel o.m.: „Of men Röntgen (de componist) nu een grote dienst heeft bewezen door deze melodie op te nemen in het Liedboek is te betwijfelen... een curieuze maar wat onnodige en vermoeiende bladzijde in het Liedboek”. (Comp. p. 168).

Wat melodie b betreft, afkomstig van Adriaan C. Schuurman, deze heeft als zeer goede melodie sinds 1938 een geweldige opgang gemaakt. (Gelukkig wordt deze ook voor Lied 114 gebruikt.)

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 14

De tekst is als bewerking van Psalm 23 aanvaardbaar. De weergave van vs. 5 „die mij benauwen” door „t

hart der woestijn” in strofe 4 doet wel enigszins vreemd aan.

Alle noten van deze melodie zijn even lang waardoor zij ritmisch weinig interessant is. In de praktijk schijnt het echter wat mee te vallen indien het tempo niet te laag wordt gekozen.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 15

De tekst van strofe 2 in 't bijzonder valt wat uit de toon. „Gebeukten en gebukten” is wat gezocht, terwijl ook de regels: „Hij... die de zonde van u doet... ja, kwaad ergeldt met goed”, als minder geslaagd bij ons over komt.

Wat de melodie betreft, deze wordt door de vertaler-dichter als een „stralende melodie” gekenschetst. We onderschrijven dit gaarne met

de toevoeging: gemakkelijk te leren.

Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 16

De tekst, naar Psalm 117, is aangevuld met enige Nieuw-testamentische elementen. De 3e en 4e regel van beide strofen zijn naar taal en stijl wat zwak.

De melodie is zeer goed en wordt gelukkig voor de betere tekst van Lied 210 ook gebruikt.

Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 17

In vergelijking met de berijmde Psalm 121 is de tekst van dit Lied bepaald onder de maat. In plaats van „bevrijden van rampen” (strofe 2) spreekt de onberijmde psalm over „uw voet zal niet wankelen” en de berijming zegt „uw wankle voeten zet Hij vast”. We mogen hierbij echter in aanmerking nemen dat de dichter van dit lied zelf zegt dat hij dit „onder de ledige uren van zijn beroep” heeft gemaakt (hij was boekverkoper) en dat hij het heeft gedaan „meer uyt genegenheid als wel met genoegsame bequaamheid”. (Comp. p. 177).

De melodie is niet moeilijk en kan worden gekarakteriseerd als een psalmmelodie.

Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 18

De tekst van dit Lied is volkomen verouderd en bevat slechts enkele elementen van Psalm 122, die als uitgangspunten door de dichter werden gekozen. Deze psalm is dan ook nauwelijks in dit lied te herkennen. Het moet daarom als „ongeschikt-voor-kerk lied” worden aangemerkt. De strofen 1 en 4 hebben een niet-aanvaardbare tekst.

Dit valt te betreuren gezien de prachtige melodie, die mogelijk voor Lied 181 bruikbaar zou kunnen zijn.

Tekst: 1; melodie: 3.

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Speken of zwijgen?

Weet u altijd wat in een gegeven situatie het beste is? Spreken of of zwijgen? Ik niet.

Het spreekwoord zegt dat spreken zilver en zwijgen goud is en als er beloning zou plaats vinden in klinkende munt, zou er ongetwijfeld veel gezwegen worden. Misschien zelfs in de kerk. Maar spreekwoorden kun je niet altijd tot je devies maken.

De bijbel zegt er ook wat over. Er is een tijd om te zwijgen en een tijd om te spreken (Pred. 8 : 5). Hier kom je praktisch niet zo bar ver mee, vindt u wel, want wanneer is het nu die of die tijd? Toch komen we hier niet gemakkelijk vanaf want het hart van een wijze kent tijd en wijze (Pred. 8 : 5). Maar ja, dan zit je weer met de opmerking uit Hosea 14 : 10: „Wie wijs is, geve op deze dingen acht...” Blijkbaar zijn we niet allemaal wijs en evenmin altijd wijs. Amos wijst er op dat er omstandigheden zijn dat je maar beter je mond dicht kunt houden: „Daarom zwijgt de verstandige in die tijd, want het is een boze tijd” (Amos 5 : 13).

Als in Psalm 14 staat dat er iemand is die verstandig is, mogen we dat best eens even op onszelf betrekken (hoe is dat bij mij?). Paulus vond die opmerking uit Psalm 14 in ieder geval de moeite waard om haar over te nemen in zijn brief aan de Romeinen (3 : 11). Jakobus, die de dingen nu nuchter kan zeggen, houdt ons voor dat

wie wijs en verstandig is, dat maar moet laten zien (Jak. 3 : 13). Prediker, die toch echt wel wijs was en naar wie we dus rustig kunnen luisteren, zei ook nog dit (5 : 1 e.v.): „Wees niet overijld met uw mond, en uw hart haaste zich niet om een woord van Gods aangezicht uit te spreken; want God is in de hemel en gij zijt op de aarde, laten daarom uw woorden weinige zijn”.

Het is dus niet zo gemakkelijk om te weten wanneer je praten en wanneer je zwijgen moet. In ieder geval moeten we die laatste opmerking van Prediker — maar in de gaten houden. God is in de hemel en wij zijn op de aarde. We zijn maar kleine mensjes en moeten maar denken dat alles wat we zeggen bóven wordt gehóórd. Ik wil eigenlijk iets schrijven over onze onderlinge verhoudingen. De gemeente van God is gemeenschap der heiligen, maar die gemeenschap is vaak zo weinig te zien. De zonde werkt niet alleen in de wereld rondom ons, maar ook in de gemeente. Het is goed te bedenken dat alle brieven in het nieuwe testament zijn geschreven, niet aan buitenkerkelijken, maar aan gemeenten van de Here Jezus. Al die zonden die in de brieven worden genoemd, zijn zonden van bondelingen, van kerkmensen. Het éne lichaam waarvan het avondmaalsformulier spreekt, is vaak een gebroken lichaam, ook al zitten we samen in één kerkverband, in één kerkgebouw, aan één avondmaalstafel. Ieder moet zich maar eens afvragen of we werkelijk één brood zijn. Zijn we wel eens beschaamd? Zeker, we weten precies de vraag van Prediker te herhalen: wie is verstandig? Stilletjes antwoorden we dan misschien wel: ik! Maar intussen weten u en ik vaak geen raad als het er om gaat geschonden verhoudingen te herstellen, zijn we onmachtig om dat samen voor elkaar te krijgen. Misschien hebben

we te weinig er bij stilgestaan dat die opmerkingen van Prediker en anderen geen loze kreten zijn, maar samen een stuk woord-verkondiging vormen waar je wel een zondag mee toe kunt. Ik ben wel eens bang dat er met praten meer út elkaar is gepraat dan naar elkaar tóe is gepraat. Niet omdat praten verkeerd is. Maar omdat we met elkaar zo weinig wijsheid bezitten. En dat gebrek aan wijsheid is nog zonde ook!

Ik hoef gelukkig geen uitspraak te doen over wat beter is: spreken of zwijgen. Uitgaande van ons gebrek aan wijsheid en verstandigheid, geloof ik echter dat het vaak beter is om maar te zwijgen. Wie meent dat dat de weg van de meeste weerstand is, heeft waarschijnlijk nog nooit gezwegen. Zouden we, als we wat met elkaar hebben, elkaar niet eens zwijgend kunnen aankijken om elkaar dan zó te herkennen, omdat God ons sámen kent?

Jezus wist het: zalig de vrede-stichters. Vredestichten deed God! Hoe? Door een brug te slaan. Jezus was die brug. En op het beslissende moment, toen de verhouding tussen Hem en de mens bijna was hersteld, toen alles bijna was volbracht, zweeg Hij drie uren lang. Het was een hard zwijgen — Jezus kreeg geen antwoord meer —; het was ook een genadig zwijgen — wij krijgen sindsdien altijd antwoord. Bij God komt verzoening op een andere manier tot stand dan tussen mensen onderling. Lees het gesprek van Jezus met de samaritaanse vrouw eens door (Joh. 4). Jezus zegt o.a. dat hij water uitdeelt dat tot een fontein wordt bij degene die het ontvangt. Een fontein van heil. Fontein van heil. Opdat wij vredestichters zijn. Die worden zaliggesproken.

Een waarderingsoordeel is vastgelegd in een becijfering van 1 t/m 3. En wel als volgt:

A. t.a.v. de tekst der liederen:

- het cijfer 1 bij niet voluit Schriftuurlijke tekst, b.v. vanwege het humanistisch karakter of door een sterk piëtistische inslag;
- het cijfer 2 bij een weliswaar Schriftuurlijke, maar niet direct begrijpelijke, en aanspreekbare tekst;
- het cijfer 3 als de tekst volkomen Schriftuurlijk en zonder meer verstaanbaar is.

B. t.a.v. de melodie der liederen:

- het cijfer 1 voor een niet-aanvaardbare melodie;
- het cijfer 2 voor een onbekende melodie die na enige oefening, event. met behulp van een koor, door de gemeente wel te zingen is en voorts ook voor een melodie die niet bepaald tot „de beste” behoort;
- het cijfer 3 voor „een goede” melodie, geschikt voor de gemeentezang.

ingezonden

DE NAAM VAN ONZE KERKEN

Vrije Gereformeerde Kerken

1. Moeilijke wensen

Het blijkt een moeilijke opgave een naam te bepalen voor onze kerken. Zulk een naam moet een teken zijn voor de zaak, die be-tkend wordt. Helaas heerst over deze zaak geen eenstemmigheid bij de be-tken-aars, de peetvaders om zo te zeggen, en zo zoeken deze in de naam ieder zijn persoonlijke wens uit te drukken. Niet de zaak, maar de wens is de vader van de naam.

„Nederlands gereformeerd”. Toch wel een erg pretentieuze wens, een gro-tesk plagiaat.

„Vrijgemaakt Gereformeerd”. Zeldzaam verwarrend, vanwege de wens „dat we nog steeds zullen zijn wie we waren”. Is dat soms reformatorisch?

2. Een wens in de praktijk

De moeilijke wensen maken de peetvaders, „afgevaardigden” van de kerken tot moeilijke vaders. Het ingezonden van één hunner, die zich ook als zodanig aandient, levert hiervan een treffend staal. Zijn wens heeft hem zozeer vervuld, dat hij de publicatie van een open brief van een zuster, Mevr. J. Kuiper, die bezwaar maakt tegen bovengenoemde namen en tegen de hele gang van zaken van de naamgeving, nauwelijks tolerabel acht: „Dit stuk zet zich af tegen datgene wat nog over is van het Gereformeerde karakter van de kerken buiten verband”. „Zij noemt kerk-scheuring een kwalijke zaak”. „En dat omdat zij in feite de strijd niet wil”. „Die strijd ging om de f.v.e.” En „die zijn het fundament, waarop onze kerken staan.”

3. Het beweerde fundament

Maar als die dan het fundament zijn, waarom bouwt de schrijver zelf daar dan niet op? Zijn behandeling van deze zuster raakt kant nog wal, en is symptomatisch.

Kerk-scheuring is een kwalijke zaak. Of niet soms.

Kerkstrijd niet. Het gaat er maar om, wat de inzet is: Ons laatste bolwerk. En juist in de ijver daarvoor heeft zij haar open brief geschreven.

De reactie van dr v.K. veroordeelt, wat zij niet heeft beweerd, en laat na een oordeel te geven, over wat zij wel betoogt. En wil haar open brief maar smoren.

In zijn ijver voor de f.v.e.

Maar dat is in strijd met „de f.v.e.”. Ik noem slechts HC zondag 40 (vr. 107).

Zij heeft voortreffelijk verdedigd „wat nog over is van het Gereformeerde karakter van onze kerken: het erkennen van elkanders mondigheid als leden van Christus terecht. En voorgesteld: „Vrije Gereformeerde Kerken”.

4. De f.v.e. als axioma

Hebben we, na alle terreur die ons is wedervaren, niet geleerd, hoezeer de idee van de enige-ware-eeuwig-identieke kerk, die op aarde in de concrete geschiedenis in één concreet instituut te zien zou zijn, een tyranniek afgodsbeeld is, dat de ene, algemene, Christelijke kerk, die wij geloven, uit elkaar jaagt? Dit afgodsbeeld leunt behaaglijk op het axioma van de f.v.e., dat in de praktijk de „enigheid” gram is, en het dan ook van zijn theoretisch niveau moet hebben: de veilige zekerheid van het theologisch-wetenschappelijke denken ter ondersteuning van de Kerk van Christus. Helemaal zeker is de rol van dit „fundament” ook voor dr v.K. niet: „Het kost wel enige moeite dit aan te tonen.” Het vereist behoorlijke kennis van wat precies in de formulieren staat (!) en wat er o.m. in 1944 precies aan de hand was. Daarvoor is grondige analyse nodig. En deze mag in de eerste plaats van onze predikanten verwacht worden.” Die arme predikanten, die verder zwelgen in hun tijd. Zittingsdagen dus, hoopvol speuren in het verleden naar de basis van wat alvast als wet dient gehandhaafd met terugwerkende kracht voor heden en toekomst. Voor een totalitair regiem met zijn deskundigen om in te bijten!

5. Het ware fundament

Als Paulus in 1 Cor. 13 spreekt van het ware fundament, Christus, dan heeft hij juist met die theoretici, die „wijzen-der-wereld”, grondig afgerekend. En dan vermaant hij met ernst, op straffe van schending van de Tempel Gods, ieder die op dit fundament gaat bouwen, te weten hoe hij dat doet. Dat weten is niet theoretisch: „hoe staat het ook weer in de papieren”, maar uiterst praktisch: bouwen op de levende Christus. Dat is wat anders dan op een papieren idool.

6. Ondermaatse maat

Ik wil voor niemand onderdoen in eerbied en liefde voor de „f.v.e.”. Te weten, het reformatorisch grondmotief daarvan.

Wat leeft er eigenlijk nog in onze kerken van de f.v.e.?

Behalve dat de H.C. — als handleiding, niet als zelfstandige wet — zeker nog dient, hebben we nog het rudiment van het ondertekeningsformulier, waarin de H.C., de N.B.G. en de 5 art. — de eerste twee stellig in strijd met hun oorspronkelijke bedoeling — als Shibboleth worden gehanteerd bij verschillende gelegenheden, voorgelegd aan bepaalde — niet alle!!! — leden der kerk. Ik acht dat discriminerend voor de andere leden. Erger, ook voor het leven-in-Christus een ondermaatse maat, toegepast om aan de kerkeraad de uiteindelijke sanctie te laten van de door de gemeente in de eredienst bevestigde ambtsdragers. — Een stukje niet te onderschatten hiërarchie. Is ook dat reformatorisch? — die het mogelijk maakt, straks de ondertekenaars op te hangen aan hun actie als ze eventueel hoog-kerkelijke besluiten „niet voor vast en bondig zouden houden”, en in de ondertekenaars-ambtsdragers hun gemeenten.

7. Ondeugdelijke maat

Een maat, die zoals dr v.K. reeds aanduidde, aan de meeste leden der gemeente, en, ik zeg erbij, ook aan hem en ondergetekende, niet mag noch kan worden aangelegd, omdat zij de

inhoud van dit kolossale complex van geloofsvoorstellingen eenvoudig nooit tegelijk omvatten kunnen. Historisch niet, taalkundig ook niet. Ik denk alleen maar eens aan alle samengestelde zinnen, die onze jeugd in ieder geval volstrekt vreemd zijn geworden. Maar vooral, confessioneel niet. Wij leven in een volstrekt andere tijd dan Ursinus c.s. De wolven, waartussen wij ons nu als schapen bevinden, openbaren zich anders en veel radicaler dan toen, hoe instructief het moge zijn, de methodes van toen er nog eens op na te slaan. De problematiek is anders, veel heidenser.

8. Onwaarachtigheid

Maar behalve dat deze maat aan actualiteit heeft ingeboet, vrees ik, en ik weet dat trouwens ook wel, dat menigeen de f.v.e. ondertekent in goed vertrouwen op wat hij nooit als zodanig getest heeft. Is dat eigenlijk wel in de haak? Is het niet een leugen waar die wel allerminst past, om daar, waar de zuiverheid van het geloof dient aangetoond, maar klakkeloos zijn naam te zetten. Juist onze jongeren onderkennen deze onwaarachtigheid. Maar er zijn kerkeraden, die hen ondanks alles, daartoe pressen. Zou dat reformatie zijn? Zouden wij ze niet vrij moeten laten als levende leden van de levende Christus in het volgen van Hem en Zijn Woord?

Dan komt het reformatorisch grondmotief, dat ook onze vadersen dreef en waaruit zij getuigden, vanzelf, in welke vorm ook, tot gelding. Daar staat Christus met Zijn Geest wel borg voor. (Rom. 14:4). Wij leven van de genade van het fundament.

D. J. Buwalda, Bilthoven

Bilthoven, 7 februari 1979

Commentaar

Gaarne had ik door br. Buwalda aangetoond willen zien, dat ik veroordeeld wat Mevr. Kuiper niet heeft beweerd. Ik heb Mevr. Kuiper letterlijk geciteerd — de vrijmaking is een kwalijke zaak — en wat zij letterlijk schreef heb ik tot onderwerp van discussie gemaakt. Ik heb haar open brief niet willen smoren — hoe zou ik dat kunnen? —, maar ik ben zakelijk ingegaan op haar stuk, inderdaad niet op alle punten, maar op het punt van de vrijmaking. Is het zinvol daarover iemand te laten schrijven, die niet meer weet te zeggen dan dat de vrijmaking een kwalijke zaak is?

Ik heb voorts getracht enigszins duidelijk te maken wat het m.b.t. de 3 formulieren van enigheid betekent, wanneer men over de vrijmaking schrijft op een wijze, zoals Mevr. Kuiper dat doet. Men kan het daarmee met mij eens zijn. Men kan het ook niet met mij eens zijn.

Ik zie er niets in op het onzakelijke en ridiculiserend geschrijf van br. Buwalda t.a.v. de 3 formulieren van enigheid in te gaan. Vandaar deze korte reactie.

Onze kerken hebben deze formulieren aanvaard als hoofdsom van de leer der zaligheid en daarmee uit. De formulieren staan op dit moment kerkelijk niet ter discussie en zijn ook nimmer ter discussie gesteld in onze kerken.

Zonder dat eerst eens kerkelijk (op behoorlijke wijze) aan de orde te stellen en zonder dat ook duidelijk

aan te tonen, komt br. Buwalda (en vele anderen met hem, naar mij de laatste tijd is gebleken) met het standpunt aanzetten, dat de 3 formulieren van enigheid niet meer geschikt zijn als fundament voor onze kerken.

Vindt br. Buwalda het dan zo vreemd, dat ik daaruit de conclusie trek, dat ook hieruit blijkt, dat het Gereformeerde karakter van onze kerken meer en meer aan het verdwijnen is?

Dat blijkt daar overigens niet alleen uit. Het blijkt o.m. ook uit de verbreiding van de vrije-kerk-gedachte in onze kerken.

Ik ga niet in op onzakelijke, en dus onjuiste tegenstellingen als: levende Christus contra papieren idool, theoretisch niveau en begrijpen „met het hart” (hierover schreef br. Buwalda mij persoonlijk nog een brief) en meer van dat fraais. Daar gaat het hier nl. niet om. Met dit soort kreten en zelfgemaakte tegenstellingen komt men in een discussie geen stap verder, omdat men dan begint met de ander te vinnissen aler met deze op eerlijke wijze een discussie te zijn aangegaan.

Wat de wolven betreft: Zijn de wolven van vroeger zoveel anders dan de wolven van nu? Of hebben de wolven — figuurlijk gesproken — thans alleen maar een ander jasje aan? Dat zou ik gaarne eens uitgediept willen zien. Zoveel nieuws is er niet onder de zon. De Boze kent het menselijk hart zeer goed en hij komt de eeuwen door aanzetten met min of meer dezelfde verleidingstechnieken om de mensen van de Here God af te voeren en uiteen te jagen.

L. van Klinken, Haarlem

boekbespreking

Dr T. Brienens, **Bevrijding**, aard en functie van de geloofsbeleving. Kok, Kampen; 174 pag., f 14,—.

Binnen de gereformeerde theologie is de bezinning op de bevinding onontwikkelaar. Dit schrijft dr Brienens op pag. 19. Ik ben dat goed met hem eens, wanneer ik met hem vandaag een groeiende belangstelling zie voor mystiek, voor Godservaringen, voor het werk van de Heilige Geest, ook voor de beweging van de Nadere Reformatie.

Al kan ik me heel goed voorstellen dat veel Opbouw-lezers nu nog niet direct de boekhandel zullen bellen om dit boek aan te schaffen. Daarvoor is de term bevinding te zeer belast met de caricatuur van zwartge-kouste gelovigen, het op hele noten zingen van psalmen en een wereld-mijndend leven.

Toch zou het goed zijn als ook onder ons dit boek bestudeerd werd. Want het „samen op weg” met de Christelijke Gereformeerden houdt konfrontatie met het verschijnsel van de bevinding in. De kerkelijke overeenstemming op het punt van de toe-eigening des heils, pag. 161, verplicht ons tot bezinning op de bevinding. En daarbij kan dit boek goede diensten bewijzen.

Het is waar: dit boek is mij te theologisch opgezet;; de hoeveelheid aangedragen materiaal werkt vermoeiend; de stijl is eerder aan de droge kant. Maar we moeten dit maar op de koop toenemen. De vragen rond geloof en ervaring zijn te belangrijk om deze kans tot bezinning te laten lopen.

En moet er vandaag gewaarschuwd worden tegen de mystiek, we moeten niet naar de andere kant doorslaan: een al te verstandelijk benaderen van het geloof, een te bang zijn om over beleving en ervaring van het geloof te spreken. En van de Christelijke Gereformeerden kunnen wij als buitenverbanders op dit punt nog wel wat leren, zij het niet van elke, zoals blijkt uit dr Brienens kritiek op prof. L. H. van der Meiden.

Wat de inhoud aangaat: na een inleidend deel over de aktiviteit van het onderwerp geeft hij in een analytisch deel een achttal visies weer op de bevinding.

Wel wat veel van het goede — Mis-kotte had in dit gezelschap best gemist kunnen worden wegens zijn wel heel uitzonderlijke vulling van de term bevinding, terwijl Graafland m.i. een wat genuanceerder benadering had verdiend, gelet op zijn artikel in de feestbundel-S. van der Linde „Van syllogismus practicus naar syllogismus mysticus”.

Vervolgens komt hij in een kritisch deel tot een toetsing van deze acht visies om dan in een thetisch deel eigen mening te formuleren.

Waar komt deze eigen mening op neer?

Heel kort gezegd: bevinding is geloofsbeleving. Het is niet wat anders dan het geloof; het is het geloof zelf dat gelooft. Bevinding wordt door dr Brienens aan de hand van veel bijbels,

en ook confessioneel, materiaal getekend als het werk van de Heilige Geest in, met en aan de enkeling. Maar goed, leest u zelf!

Ik kan me er heel goed in vinden. Al vraag ik me wel af of we hier nu die zo belaste term bevinding voor moeten gebruiken. En het lijkt me ook toe dat dr Brienens de term bevinding anders vult dan in de traditie gebeurd is en gebruikelijk was. Geen bezwaar, maar reden te meer om heel die term te laten vallen! Dat schept ook duidelijkheid.

B. Wielenga, Eck en Wiel

Rektifikatie — In de boekbespreking over Jan Luyken in het nummer van vorige week is een storende zetfout geslopen op pag. 63, kolom 4, de laatste zin. Er staat: „Deze bloemlezing, niet zijn inleiding...”; het moet zijn: „Deze bloemlezing met zijn inleiding...”.

l'Abri in maart

3 maart	H. G. Geertsema, Modern of bij de tijd.
10 maart	B. Wielenga, De theologie van de bevrijding.
17 maart	N. Cornelisse, De structuur van de gemeente.
24 maart	W. G. Rietkerk, Atheïsme.
31 maart	M. de Klijn, Herbert Read - De educatieve functie van de kunst.

Voor inlichtingen: telefoon 03449-1659.

kerknieuws

Beroepen te Assen: ds E. R. Postma van Eindhoven; te Utrecht (herhaald beroep): Drs W. G. Rietkerk te Eck en Wiel.

Aangenomen het beroep van de kerk van Hoogeveen: kand. C. A. A. Struik te Deventer.

Almere — uit Almere-Haven ontvin-gen we het volgende bericht: Sinds 5 november 1978 houden we in Almere kerkdiensten die uitgaan van de geref. kerk vrijgemaakt b.v. en de chr. geref. kerk van Lelystad.

Het ledental is inmiddels gegroeid tot 14 belijdende- en 12 doopleden.

Op 4 februari vierden we voor het eerst avondmaal. We konden dit doen met een prachtig avondmaalstel dat door de voormalige vrijgemaakte kerk van Amsterdam-Noord was geschonken. Dit avondmaalstel was daar overbodig geworden doordat deze kerk en de chr. geref. zusterkerk aldaar de weg tot elkaar konden vinden. We zijn in Almere erg blij met dit geschenk omdat wij dit zien als teken van verbondenheid met de zusterkerken en als aanmoediging om op de weg der samenwerking voort te gaan. Terwijl wij druk aan het overleggen waren wat voor avondmaalstel we

moesten aanschaffen kwam de mededeling dat Noord dit voor ons be-waard had.

In Almere zijn we als leden van beide kerken heel erg op elkaar aange-wezen. Er is hier een grote onkerke-lijkheid, 70% van de bevolking is niet bij een kerk aangesloten, terwijl de overige kerken zeer sterk naar een oecumenisch verband streven. Door-dat er noodgedwongen een sterk con-tact onder ons moet zijn merken wij dat, zo er al verschillen in geloofs-opvatting zijn, deze meer historisch dan evangelisch zijn.

Wij hopen dat onze samenwerking onder Gods zegen iets mag betekenen voor al die kerken en gemeentelieden die trachten in gehoorzaamheid aan Gods Woord de weg tot elkaar te vinden.

W. Kleine, Stadswerf 1,
Almere-Haven, tel. 03240-10441

Vakantieplan — van mevr. Van Win-sum-Westerik het volgende bericht: „Zoals u zich wellicht nog zult her-inneren, is er vorig jaar binnen onze kerken een aktie geweest om gezin-nen of alleenstaanden, die om de een of andere reden niet op vakantie kon-den gaan, aan een woning te helpen. Gelukkig hebben velen hierop positief gereageerd waardoor een aantal ge-zinnen, die soms jarenlang niet op vakantie konden gaan een heerlijke tijd hebben gehad.

Ook dit jaar zou ik deze aktie weer willen houden. Dat kan natuurlijk al-leen met Uw hulp. Indien U bereid bent om in de vakantieperiode uw woning gratis aan te bieden, zoudt U dan contact met mij willen opnemen? (Wel wordt er een vergoeding ge-vraagd voor gas, water, licht van f 50,— per week).

Ook gezinnen of alleenstaanden die in de vakantie een woning zouden wil-len hebben, kunnen reageren.

Schroomt U niet, ook hierin willen wij elkaar als broeders en zusters tot een hand en een voet zijn.

B. van Winsum-Wesetrik, Brederhorst 14, 6714 KD Ede. Tel. 08380-34127.

nieuws uit breder kring

Stichting 'Internationaal Christelijk Studiecentrum' (ICS) — „Student, weet je wat je te wachten staat?” is het thema van een conferentie voor aankomende studenten WO en HBO. Rondom dit thema worden verschil-lende lezingen gehouden, over o.a. kunst, sexualiteit, vals geestelijk le-ven, marxisme, geloof en wetenschap, cultuuroppdracht en democratisering. Centraal staat tijdens deze conferen-tie: de Bijbel als onfeilbaar Woord van God. Vanuit intensieve bestude-ring van dit Woord willen we komen tot een meer bewuste aanvaarding van Gods leiding in ons persoonlijk leven. Het christen-zijn op grond van louter traditionele overwegingen is ze-ker voor een student niet vol te hou-den. In de groei naar de volwassen-heid moet je steeds meer zelfstandig leren beslissen over de vele vragen die op je afkomen, en wordt er van je verwacht dat je voor genomen beslis-singen verantwoordelijk wilt zijn.

Oudere studenten en jonge afgestu-deerden willen helpen een weg te vin-den. Door discussie en creatief spel willen we proberen de verschillende vraagstukken zo zinvol mogelijk te verwerken.

Deze conferentie wordt georganiseerd door het Internationaal Christelijk Studiecentrum (ICS) en wordt gehou-den van vrijdag 3 tot vrijdag 10 augustus 1979 te Baambrugge. De kosten zijn f 135,— per persoon.

Voor nadere informatie, aanvragen van folders of aanmelding: Ton Senf (stafwerker), Jacob Honigstraat 49, 1035 XW Amsterdam (telefoon 020-330469).

Redaktieleiden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.

Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts
per 31 december eindigen. Op-
zeggen uiterlijk tot 15 november

GOED NIEUWS voor allen die Gods Woord liefhebben.

Tweede pakket met 7 series Bijbelstudie van ir. D. J. Christaanse

EERSTE PAKKET

1. De naam boven allen naam	f 5,—
2. 32 Geloofsmannen	f 4,—
3. Genade en waarheid	f 4,—
4. 14 brieven van Paulus	f 5,—
5. Het jaar 2000	f 4,—
6. Gods geheimenissen	f 3,—
7. Christus in Psalmen en Profeten	f 4,—

7 series tegelijk f 14,—

TWEDE PAKKET

1. OVERDENKINGEN OVER DE
VIER EVANGELIEN	f 6,—
2. De Heilige Geest die in ons
woont	f 3,—
3. Lichtend uitzicht op morgen	f 6,—
4. Wapenrusting voor vrede	f 3,—
5. Kerkgeschiedenis in vogelvlucht	f 4,—
6. De Gemeente van Christus	f 2,—
7. Het gebed	f 3,—

7 series tegelijk f 12,—

Beide pakketten tegelijk f 25,—.

Alles franko na girostorting op 1793613 Bijbelcursus Oudewater P.B. 44

**ADVERTENTIES MOETEN UITERLIJK DINSDAGMORGEN
OM 10 (TIEN) UUR TER DRUKKERIJ ZIJN!!!**

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 - Zeist